

18. VI/34. Nurme

XII.

Kristuse Jumalusest, mida tõendasime eelmistes jutlustes, tuleb juba iseenesest, et usk, mida Kristus asutas, on jumalik. Aga peale selle tõenduse on veel terve rida fakte, mis leidsid aset juba pärast Kristuse surma ja mis meile kinnitavad, et kristlik usk on Jumala poolt avaldatud.- Nendest faktidest kõige tähtsamad on neli: esimene) kristliku usu kiire levimine, teine) tema imeline püsimine, kolmas) selle usu läbi maailma uuesti sündimine ja neljas) imetegudest kuulsad märtrid.-

Ristiusu kiire levimine on ajalooline tõsiasi, fakt, tõendatud mitte ainult kristlike, vaid ka mitte kristlike kirjanik-kude poolt.-

Apostlid mäletades Kristuse käsku: "minge ja õpetage kõiki rahvaid", algasid õpetama kohe pärast püha Vaimu läkitamist. Püha Peetrus juba esimesel Nelipüha päeval ^{lühitatakse} saavutas kolm tuhat kristlast ja teisel päeval viis tuhat ning pärast seda, nagu loeme Apostlite teostes:" meeste ja naiste hulk, kes Issanda sisse uskusid, sai ikka suuremaks".- Juba püha Pauluse ajal on olnud nii palju kristlike kogudusi, et ta võis ^u kirjutada:"Tänan mina oma Jumalat teie kõikide pärast, et teie usk kuulus on kõiges maailmas".- Hiljem Apostlite õpilane püha Justinus kirjutas:" ei ole maad ei barbāri- te seas ei kreeklaste seas ega mingisuguse teise rahva seas, kus e oleks toodud palved ja tänuavaldused maailma Isale ja Loojale risti lõödud Jeesuse nimel".- Ning kirjanik Tertuljan võis ütelda vana-aegsetele

Roomlastele: "meie oleme alles eilsed, aga kõik teie linnad, saared, lossid, senaat, ^{Tarvitsesid} foorum, kindlused ja isegi laagrid on juba meist täis".-

Seda sama kinnitavad paganlaste kirjanikud.- Nii Tacitus kirjeldades Neero aega, ütleb; et oli lugematu kristlaste hulk. Se-neka kirjutas, et see kristlaste rõsu on igal pool, ja Bitynia maavalitséja omas krijas keiser Trajaanile kurtis, et "risti usk hakkab külge mitte ainult linnadele, vaid ta levib ka külades selle astmeni, et ebajumalate templid said tühjaks. Ning kaks aastasada ~~hiljem~~ Roomlaste keisri aujärjel istus juba ^{Viimseks vihart} keiser-kristlane ja ühe keisri kirjas ^{uhi} leiamme tunnistust, et paganlasti on juba vähe olemas Rooma keiserrigis.-

See ristiusu ~~võrdlemisi~~ haruldaselt kiire levimine ei või selgitatud olla loomulikul viisil, see on ilma Jumala erilise abi-~~ta~~, eriti kui paneme tähele vahendeid, mida selleks tarvitati ja takistusi, mis pidid kõrvaldadut olema.-

Kristus läkitades ~~2~~ jüngreid oma usu levitamiseks, ütles neile selgesti: "ärge võtke midagi tee peale, ei kepi ega pauna, ei leiba ega raha"; ning need jüngrid olid kõikide poolt põlatud juudid, lihtsad inimesed ilma hariduseta, kellel vanaaegne filosoofia ja kirjandus olid tundmatud; sel ajal, millal rooma keiserrriik oli filosoofidest ja ilukõnelejatest täis, roomlaste haridus ja tsivilisatsioon ~~sitsesid~~ kõige ilusamini, harimatud apostlid pidid siis võitlema sõnadega haritud inimestega. Tõesti, niisugustes

inimlikult mõteldes tingimustes oli Jeesuse usu levitamine otse võimatu.- Aga siiski need inimesed saavutasid, et armuõpetus, ^{nõnda} ~~või~~ ^{nagu} ütles ette Kristus, ~~sai~~ kuulutatud kõiges maailmas tunnistuseks kõigele rahvale".- Siin täitusid püha Pauluse sõnad, et "mis jõle on maailma ees, selle on Jumal ära valinud, et tema tarkadele häbi teeks, ja mis nõder on maailma ees, selle on Jumal ära valinud, et tema häbi teeks sellele, mis vägev on".-

Ning ~~see on üks inimlased~~ ^{mitmekord takistuse} takistused, mida apostlid pidid ära võitma, olid mitmesugused; esiteks kristlik usk Jumalaga, kes lamab sõimes, või ripub risti peal või peitub leiva ja veini kujul, niisugune usk paganlastele, süvenenud materialismuses, näis vastuvõtmatuna. Usk, mis sisaldab saladusi, mida mõistus ei või taipada, mis paneb tunnistajate peale raskeid kohustusi, nagu armastus vaenlaste vastu või ülekohu kannatlik kandmine, niisugune usk võis pigemini ära hirmutada, kui ligi tömmata.- Ja teiseks risti usu levitamise vastu astusid välja kohe juudid ja roomlased.- Võitluses risti usu vastu ühinesid kõik: keisrid, preestrud, senaatorid, ametnikud ja teadlased.- Koledad tagakiusamised kestsid kolm aastasada: kellest ainult saadi teada, et on kristlane, sellest hoolimata, kas oli see kõrge ametnik, vaba inimene või ori, kas vana või noor inimene või isegi laps, kõiki võeti kinni ja viidi piinadele, et Kristliku usku hävitada.-

Seda kõik siis arutades, näeme, et Kristuse usul mitte ainult ei olnud vahendeid, mis üldse on tarvilikud mingisuguse inimliku

ettevõtte soodsaks edendamiseks, vaid vastupidi, kõik asjaolud olid nagu kokku rääkinud, et seda usku hävitada.- Sellepärast kui hoolimata nii suurtest ja arvurikkadest takistustest see usk võitis, siis peame ühes püha Augustinusega ütlema; et "Jeesuse Kristuse usk võitis ära kõiki takistusi kas oma imetegude võimuga - ning siis peame paratamatult tunnistama tema Jumalust; või ta sai vastu võetud ilma oma imetegude abita - ning siis tema vastuvõtmine maailma poolt on veel suurem imetegu.-" Iga tahes loomulikul viisil on võimatu selgitada endale Kristuse usu nii kiiret levitamist. ^{hinn} Sellepärast peame ühes lauluraamatu autoriga ütlema: "Issanda käest on see sündinud, see onimeasi meie silma ees".-

Teine fakt, mis kinnitab Kristliku usu Jumalust, on tema imeline püsimine.-

Age mottolinn
Kristuse usk, kuulutatud maailmale kõige enam vaenulistes olukordades ilma Jumala erilise abita mitte ainult ei võinud levida, vaid ka ei võinud edaspidiselt püsida.- Kiriku ajalugu tõendab, et *entobina* riisiusk oma algusest peale kuni meie ajani, pidi lakkamatult võitlema tagakiusanised selle usu vastu isegi verised korduvad peaegu igal aastasajal. Niidi ma.- Veeralt ta algas oma olemasolu astus tema vastu paganlus oma sajasaal ja Ingliste maal reformatsiooni ajal, nii di Prantsusmaal revolutsiooni ajal, nii möögaga. See möök lõi kelme sajandite jooksul kuni viimaks murtud, osi Itaalia maal Napolioni ajal, kes parvuti vangistas, nii di Austria maal nesi:or Josephi ajal, langeb maha. Pärast seda Kristuse vaenlased vahetasid relva, aga kes hõivitas pulga Kloostri jõe ääres, mis oli ka Poolamaal lari ajal, kes hõivatas uueks oma viha Jeesuse õpetuse vastu nad ei vahetanud. - Nimelt pärast vennastkabi ja mõnede klortho, kes minas taga piiskoppi ja priiesteid juhtima, rist tagakiusamist tekkisid Kiriku sees lähkused, mis olid seda Poola hõimutatud õigemuulikas teha. Ning nii meil pärast siunut (Ning siis) kardetavamad, et ähvardedasid sisemise lagunemisega. Pärast seda Higrmannimaa ja Nehirkos, seda kolme apostoli tuli uus hädaohut, sest mõned kiriku karjased andsid usklikuile Põhkeselle katoliku uun varu vürsteb nimina vaenuliste pressa mitme

poliitilised riikide teenused ja riimakas katsusid. Lähedasid kasi vori
muutust! Muutlikun unistse, isegi eihenevad oma vahel, et suutun maha
võitlema.
~~pahanduse põhjust. Ning seda kohe kasutasid ära ilmalikud vürstdid ja~~
~~katsusid Kirikut muuta riigi teenijaks.-~~

riktum
Üldse ristiusu vaenlased katsusid iga liiki relve ja iga va-
hendit nad lugesid ausaks, et ainult võidelda *selle* ristiusu vastu.

Tegelikult
Aga mis sellest? mida näeme? Vaat' näeme, et mitmesugused
inimeste asutused, lahkusud, filosoofilised koolid, kuningriigid
varisesid ja keiserriigid langesid kokku ja haihtusid maailma vaatelavalt
üks teise järele, isegi sellest hoolimata, et neil olid *ölkörtrad*/
kaunis soodsad olukorrad - aga selle vastu *Kristuse* usk, nõnda kui
oppositsioon *katariia*. Tema ümber tekkinud ikka unenud varemed,
püsib *ikka tugevana varemote seas*, mis olid tekkinud
aga Tema ise seisab ärvavõitmatu. Ingliste maal pärast reformatsiooni aega ei
tema ümber olnud üllatusteta katolikud, aga praegu on miljonid Jaku maa
neolinnas Berlins ja üleüle mille elanud üldlikud üllatust, aga praegu pole olnud üllatust
on katolikud. *Toesti* seda ristiusu püsimist, hoolimata sisemiste ja välis-
täte vaenlaste sagelistest kallaletungimistest, võime endale selgita-
da ainult *erilise Jumala kaitsega*. Kui see usk oleks inimese tegu,
siis oleks teda kohtanud juba ammu sarnane saatus, mis kohtas nii
see fakt *katoliku*
palju inimlike asutusi. - Ning see, et see usk seisab ärvavõitmatu
jaat rõõlustest armistab üntöndi *see on tundmärk, et* *see on*
ja et ta on Jumala poolt avaldatud ja Jumala käes alalhoitud. - Nii
täituvad püha Augustinuse sõnad, et kiriku vastu võib võidelda, aga
teda ärvavita ei või. - *Peale* *selle* *riigias* *protestantide* *üha*
sääl *lõhevad* *üüride* *pihta* *kirja* *sõnad*, et, iga *kurting* *mis* *keskus* *riisub*, *lõeb*
Kolmas fakt, mis kinnitab, et kristlik usk on Jumala poolt
ristiusk põhjustas maailma uesti sündimist
avaldatud, on see, et ristiusu läbi oli maailm uesti sündinud.-

Ristiusk töi maailmale, mis oli süvenenud mitmesugustes pattu-
des ja kuritegudes, õndsaid tagajärgi. - Maailm algas juba nagu
enese üle kahtlema, aga ristiusk valas temasse julguse valgust ja

Prantsuse maal põõsati ruttu ruttu katoliku usu poole tagapäest mõistlik
inimene *kuupole* *soi* *ava* *ühel* *ilmapiirkonnal* *et* *Prantsuse* *maa* *ilmu* *katoliku*
riisut *ilmu* *prantsuse* *jaab* *mitte* *inimaste* *riigiks*, *vaid* *nuragi* *riigiks*, *soo* *prantsuse*,

äratas temas vaimustust kõige vastu, mis on ideaalne (aateline)
ja ülev. Ühe sõnaga ristiusk sünitas uesti vana maailma ja ta
tegi seda igal alal.- Ristiusk kõrvaldas ebajumalate kummardamist
ja ebausku, õpetades tundma ja austama ühte tõeliku Jumalat. Ta
lahendas elu mõistatust, näitades teed ajutise ja igavese õndsu-
sesse.- Kunst ja teadus usu hoole all jõudis õitsmiseni. Pööras
tagasi puhtus ja teised voorused.- Töö sai õilistatud, orjus kõr-
tatumud ja naisterahvas saavutas õiget lugupidamist.- Vaene
leidis abi, haige lohutust ja halastavat hoolt.- Rikas õppis hääd
tegema, Aadlik alandlikust ning võimukandja mahedust.- Aga sarna-
sed viljad kasvavad ainult sell^e puu peal, mida istutas ja õnnistas
Jumal ise.- Ning need, kes ristiusust langesid ära, ~~muusid~~ kõige
selle eest, mis neil on teadusest ja haridusest, peavad tänama
usku, millest nad lahkusid (mida nad hülgasid).-

Neljas fakt, mis kinnitab, et Kristlik usk on Jumala poolt
avaldatud, on kuulsad imetegudest märtrid.-

Miljonid kristlasi igasugusest ametist, east ja soost -
vürstdid ja vaesed orjad, lapsed ja vanad inimesed, meesterahvad
ja naisterahvad said usu eest surmatud kõige julmemalt piinade see-
ja ~~märtrite~~ Nende täis rõõmu valmistus, millega nad läksid surma, tegi, et
tuhanded vaatlejad ja kaunis tihti timukad ise hüüdsid vaimustu-
sega: Kristlaste Jumal on tõelik Jumal, ka meie usume Tema sisse.

Tõesti, märtrite käitumises piinarikka surma ajal on meil
 veel üks ristiusu jumalikuse tõendus; sest siin ei või juttu olla

pimedast fanatismusest ega mingisugusest mõistmata vastupanemisest,
see ei võiks sobida hing ^{mõistmata} ūilsa rahuga ja alandliku usaldusega,
mis Neil oli Jumala vastu. - Ning sedasama, mis märtrid rääkisid,
^{ja tundsid} sedasama tundsid ära enese peal ka need, kes seda vaatasid, nimelt
~~noed ja tojutud~~ et Kristus ise oli see, kes märtrite liikmetes kannatas ja võitles,
ning et see oli Jumala võim, mis nii paljudele ja nõrkadele inimes-
tele andis kangelasliku julgust ja üleloomuliku jõudu. -
Nii siis töriajad, milledest täna kõnelemin, nimelt:
kristlikun unu riire legiinime, selle unu imeline
prügimine, maailma selle unu läbi unesti siindi-
mine ja viimases suuljad imetegudest märtrid,
kõik see on veel üks töendus, et kristlik usk on
Jumala poolt avaldatud. aamen.